

ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ: ΤΟ ΕΞΩ ΑΠΟ ΕΜΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΣΑ ΜΑΣ

Όταν επιχειρούμε να γνωρίσουμε τον κόσμο ή όταν προσπαθούμε να σταθούμε απέναντι παρατηρώντας και αντιδρώντας σε αυτόν, το κάνουμε μη συνειδητοποιώντας αμέσως ότι το παίγνιο της γνώσης λαμβάνει χώρα μέσα μας. Εκεί μέσα μας οργανώνονται τα πράγματα με τρόπους όχι βουλητικά εξαρτώμενους αλλά αντικειμενικά υπάρχοντες. Εκεί, λοιπόν, μέσα μας, οι αναπαραστάσεις του κόσμου μάς οδηγούν να θεωρήσουμε ότι συμβαίνουν πράγματα έξω από εμάς (που καθρεφτίζονται με μεγαλύτερη ή μικρότερη ενάργεια μέσα μας) και πράγματα μέσα μας στα οποία έχουμε αποκλειστική πρόσβαση. Άλλωστε, κάτι τέτοιο είναι περίπου αναμενόμενο, δεδομένου ότι η επιστημολογική (ή απλώς γνωσιολογική) επαφή μας με τον κόσμο λαμβάνει χώρα με αναπαραστασιακούς τροπισμούς αντικειμενικής υφής όμοιους για όλους πλην εξαιρέσεων προβληματικού χαρακτήρα.

Μία πλατωνίζουσα προσέγγιση του προβλήματος της αναπαραστασιακής νοητικής μας δομής θα μας οδηγούσε να θεωρήσουμε ότι υπάρχουν αντιστοιχικά πρότυπα τα οποία είναι, κατά κάποιον τρόπο, υπεύθυνα για την παρουσία ομοιωμάτων τους, τα οποία είτε εκλαμβάνουμε ως παρόντα εκεί έξω από εμάς, είτε παρόντα μέσα μας, είτε, τέλος, ως παρόντα και εντός μας και εκτός μας. Κατ' αυτήν την προσέγγιση τα αντιστοιχικά πρότυπα δεν έχουν δημιουργηθεί ή υπάρχει το ένα μετά το άλλο, αλλά υφίστανται αχρόνως και αχώρως ως θεμελιώδη χαρακτηριστικά της ύφανσης του κόσμου, όπως αισθητηριακά και νοητικά προσλαμβάνονται από όλους εμάς τους εκπροσώπους του έλλογου όντος. Ακολουθώντας την γραμμή αυτή σκέψης είναι αναγκαίο να διακρίνουμε τέσσερις τουλάχιστον εκδοχές υποστασιοποίησης ή εφαρμογής των αντιστοιχικών αυτών προτύπων.

Μία πρώτη τέτοια υποστασιοποίηση έχει να κάνει με το γεγονός ότι μία έννοια όπως, επί παραδείγματι, αυτή της τριγωνικότητας θα μπορούσε δρώντας ως αντιστοιχικό πρότυπο να θεωρηθεί ως οντολογικά (κατά την πλατωνίζουσα άποψη που προαναφέραμε) υπεύθυνη και, βεβαίως, πρότερη της παρουσίας υλικών τριγώνων στην φύση και όμως τριγώνων στον νου μας. Με τον ίδιο τρό-

πο θα μπορούσαν να λειτουργήσουν και άλλα γεωμετρικά σχήματα όπως αυτά του τετραγώνου και της περιφέρειας κύκλου. Μία δεύτερη εκδοχή υποστασιοποίησης ή εφαρμογής αντιστοιχικών προτύπων έχει να κάνει με όρους, χωρίς αναφορά τους στην φύση αλλά μόνον στον νου μας. Ένας τέτοιος όρος μπορεί να είναι μυθολογικού περιεχομένου όπως οι «μονόκερως» και «μινώταυρος». Στην περίπτωση του όρου «μονόκερως», ο οποίος αναφέρεται σε μυθικό ζώο με σώμα λευκού ίππου, υπογένειο τράγου και κέρας που ξεπροβάλλει από το κέντρο του μετώπου του, αυτό που πρέπει να τονισθεί είναι ότι, ενώ ένα τέτοιο ζώο δεν συναντάται στην φύση, η νοητική του εξεικόνιση είναι δυνατή. Η ίδια ή περίπου η ίδια ανάλυση θα μπορούσε να αναφέρεται και στον όρο «μινώταυρος». Μία τρίτη εκδοχή υποστασιοποίησης ή εφαρμογής αντιστοιχικών προτύπων είναι αυτή που θα οδηγούσε στην πιθανότητα ύπαρξης ενός αντικειμένου ή μίας κατάστασης τέτοιου ή τέτοιας που, ενώ θα είχε νόημα η υπαρκτική του ή της παρουσία στην φύση, δεν θα ήταν δυνατή η εξεικόνισή του ή της. Και τούτο γιατί, ίσως, η συγκεκριμένη υπαρκτική παρουσία έλαβε, λαμβάνει ή θα λάβει χώρα σε χώρο ή χρόνο τόσο μακρινό μας, που καθιστούσε, καθιστά ή θα καθιστά αδύνατη την νοητική του παρουσία εντός μας. Βέβαια, ακόμη και σε αυτήν την περίπτωση, κανείς δεν θα μπορούσε να αποκλείσει την εκδοχή της μελλοντικής σμίκρυνσης των χωρικών και χρονικών αποστάσεων, που θα είχε ως πιθανό αποτέλεσμα την εμφάνιση της εξεικόνισης του συγκεκριμένου αντιστοιχικού προτύπου. Μία τέταρτη και τελευταία εκδοχή σχετική με το πρόβλημα της υποστασιοποίησης ή όχι (φυσικής και νοητικής) ενός συγκεκριμένου αντιστοιχικού προτύπου έχει να κάνει με τον σχηματισμό όρου χωρίς καμία αντιστοιχία προς τον γενικότερο σημασιολογικό χώρο. Ας θεωρήσουμε λοιπόν τον όρο «δίγωνο» που σχηματίζουμε κατ' αντιστοιχίαν προς τους όρους «τρίγωνο», «τετράγωνο», «πεντάγωνο» κ.ά. Ο όρος μπορεί να σημαίνει ένα πιθανό κλειστό, επίπεδο, ευκλείδειο σχήμα που έχει ως πλευρές του ευθύγραμμα τμήματα και ως χαρακτηριστικό του την ύπαρξη δύο γωνιών. Τέτοιο, όμως, κλειστό, επίπεδο, ευκλείδειο σχήμα, πρώτον, δεν υπάρχει ούτε μπορεί να υπάρχει στην φύση και, δεύτερον, δεν μπορεί (με την έννοια ότι είναι αδύνατον) να σχηματισθεί στον νου μας.

Μία αριστοτελίζουσα τώρα προσέγγιση του προβλήματος της αναπαραστασιακής νοητικής μας δομής δεν θα μπορούσε να μας οδηγήσει να θεωρήσουμε ότι υπάρχουν αντιστοιχικά πρότυπα υπεύθυνα για την παρουσία ομοιωμάτων τους μέσα σε εμάς και έξω από εμάς. Και τούτο γιατί κάτι τέτοιο θα οδηγούσε στην αποδοχή των αντιστοιχικών προτύπων ως υποστάσεων, επιτρέποντας την είσοδο από την επιστημολογικό μας παράθυρο οντοτήτων αντίστοιχων των πλατωνικών ιδεών. Σε συμφωνία με την εμπειριστικά αποδεκτή άποψη, που αριστοτελίζοντες φιλόσοφοι προωθούν, ότι δεν υπάρχουν ιδιότητες και σχέσεις καθ' εαυτές

αλλά μόνον ως ταυτοτικά ενδύματα των πραγμάτων, των αντικειμένων, των προσώπων και των καταστάσεων, είναι υποχρεωμένος κανείς, εφόσον συμφωνεί, να θεωρήσει ότι δεν υπάρχουν αντιστοιχικά πρότυπα για να στηρίξουν τις μορφοποιητικές εξεικονίσεις μας. Έτσι, στα χέρια μας έχουμε από την μια μεριά μόνον τα πράγματα και τα τεκταινόμενα και από την άλλη μόνον τις εξεικονίσεις τους. Το βασικό μας καθήκον στην προκείμενη περίπτωση είναι να τα διαχωρίσουμε και το βασικότερο να καθορίσουμε μέσα μας ποια είναι τα έξω και ποια τα μέσα σε εμάς. Πρέπει εντός μας (γιατί όλα εντός μας αισθητοποιούνται) να καθορίσουμε, δηλαδή, τι είναι αυτό που θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε ως «εξωτερική πραγματικότητα» και τι αυτό που θα θεωρούσαμε ότι αποτελεί την δική μας εικόνα αυτής της εξωτερικής πραγματικότητας. Ακόμη θα πρέπει να διασφαλίσουμε φιλοσοφικά ότι η συμφωνία των δύο αυτών πραγματικοτήτων (απαραίτητη για την στερέωση δύον θεωρούμε ότι γνωρίζουμε) υφίσταται ως απαραίτητο χαρακτηριστικό της ικανοποιητικά ακριβούς αντιστοιχίας τους. Η αντιστοιχία ανάμεσα στο υλικό τρίγωνο (που χαρακτηρίζεται ως τέτοιο λόγω συγκεκριμένων εντός μας αναποραστασιακών ιδιοτήτων του) και στην νοητική εικόνα του μέσα μας θα μπορούσε να εξηγηθεί κατά φυσικό τρόπο με αναφορά σε μια αιτιακή διαδικασία. Εννοούμε, με αναφορά σε μία διαδικασία στην οποία θα ενεπλέκοντο και το υλικό τρίγωνο και η εικόνα του με τρόπο φυσικό, δηλαδή με τρόπο που οι φυσικές επιστήμες θα μπορούσαν να διασφαλίσουν την περιγραφή του με πειστικά εξηγητικά σχήματα τα οποία θα αφορούσαν σε αιτιακές διασυνδέσεις των δύο. Όμως, κάθε ακριβής περιγραφή των τεκταινομένων δεν αποτελεί εξηγητικό εργαλείο του γιατί τα πράγματα υπάρχουν όπως υπάρχουν, συμβαίνουν όπως συμβαίνουν ή συνέβησαν όπως συνέβησαν και όχι αλλιώς. Είναι ίσως αρκετό να λεχθεί ότι να θεωρηθεί ως ορθό ότι είναι επιστημονικά επαρκές να επιτύχουμε μία νευροφυσιολογικά πλήρη περιγραφή του μυαλού του Πέτρου ως το μέγιστο που θα μπορούσε να αναμένει κανείς κατά την εξηγητική σκιαγράφηση της νοητικής κατάστασης αυτού του ίδιου του Πέτρου. Η περιγραφή δεν αποτελεί, όμως, εξήγηση. Η διαπίστωση της ορθής αντιστοιχίας μεταξύ της νοητικής κατάστασης στην οποίαν βρίσκεται ο Πέτρος και της αντίληψής του (που στην προκείμενη περίπτωση έχει ως περιεχόμενό της ένα νοητικό τρίγωνο) δεν αποτελεί εξήγηση αλλά, ακολουθώντας τον David Hume, περιγραφή κάποιας σταθερής σύζευξης γεγονότων χωρίς αναγκαία αιτιακή σύνδεση. Θα ήταν ίσως αρκετό να λεχθεί ότι μια τέτοια αντιστοιχία απλώς συμβαίνει να είναι η ορθή. Έτσι, φιλοσοφικά η μόνη οδός διαφυγής από το αδιέξοδο θα ήταν να δεχθούμε ότι η ορθή αντιστοιχία μεταξύ της νοητικής κατάστασης του Πέτρου και της αντίληψής του του τριγώνου μπορεί να εξηγηθεί μόνον μέσω επιχειρημάτων μεταφυσικού χαρακτήρα. Ποια είναι αυτά; Ας αφήσουμε τον μεταφυσικά προσανατολισμένο φιλόσοφο να αποφασίσει!

Ας επιχειρήσουμε, όμως, τώρα να δούμε πώς θα μπορούσαμε να καθορίσουμε τους χώρους εντός μας, των εντός και των εκτός μας. Η προηγούμενη φράση μοιάζει με λογοτεχνίζον ευφυολόγημα. Παρά ταύτα δεν είναι. Η εξατομικευμένη μας πρόσβαση στα έξω από εμάς έχει αντικειμενικό μεν (με την έννοια ότι δεν διαλέγουμε τι βλέπουμε ή τι ακούμε) χαρακτήρα, αλλά δεν εσωτερικεύουμε τα υπάρχοντα και τεκταινόμενα έξω από εμάς. Τα πράγματα και τα τεκταινόμενα (αν διαθέτουν υπαρκτική αυτοτέλεια) εξακολουθούμενα να βρίσκονται έξω από εμάς, ενώ μέσα μας συλλαμβάνονται (κατά το μάλλον ή ήττον, αντικειμενικά) οι εικόνες τους. Μία τέτοια άποψη είναι, βεβαίως, φιλοσοφικά βεβαρημένη, με την έννοια ότι είναι μία άποψη αντιστοιχικού χαρακτήρα. Ας δούμε τι ακριβώς αυτό σημαίνει. Κατ' αρχάς υποδηλώνεται προτίμηση προς μία αντιστοιχικού τύπου θεωρία αλήθειας, που σημαίνει ότι θα θεωρούσαμε αληθή μία πρόταση αν και μόνον αν αντιστοιχούσε σε μία ισχύουσα κατάσταση πραγμάτων της οποίας η υπαρκτική παρουσία δεν εξηρτάτο από εμάς. Η αληθεια αυτής τέτοιας πρότασης δεν θα μπορούσε να είναι, λοιπόν, με κανένα τρόπο εξηρτημένη από τις βουλητικές μας παρορμήσεις, τις επίκτητες ή και εγγενείς μας προδιαθέσεις ή, τέλος, από την πολλαπλότητα ερμηνευτικών εκδοχών κατά την πρόσληψή της. Το αληθειακό φορτί της στοιχειώδους πρότασης, επί παραδείγματι, «έξω βρέχει» αποτελεί συνάρτηση της βροχερής ή όχι εξωτερικής πραγματικότητας, όπως αυτή γίνεται αντιληπτή εσωτερικεύομενη ως σύνολο εικόνων. Ένα σύνολο εικόνων αναγνωρίσιμο ως προερχόμενο από (ή, μάλλον, αποτυπώνον) μία πραγματικά «εκεί έξω» ισχύουσα, ως λαμβάνουσα χώρα, κατάσταση πραγμάτων.

Τι είναι, όμως, αυτό που με κάνει να πιστεύω ότι τα πράγματα υπάρχουν και μεταβάλλονται (αν μεταβάλλονται) εκεί έξω, ενώ εγώ αυτό που γνωρίζω είναι αυτό που βλέπω, αυτό που ακούω, αυτό που γεύομαι και πάει λέγοντας; Γιατί θεωρώ ότι τα πράγματα υπάρχουν και μεταβάλλονται εκεί έξω όταν η μόνη υπαρκτική πρόσβαση που έχω σε αυτά είναι αισθητηριακή και σε κάποιες περιπτώσεις και νοητική; Υπάρχει κάποια απάντηση; Τα πράγματα αισθάνομαι ότι υπάρχουν ανεξάρτητα από εμένα με βάση την υπαρκτική μου βεβαιότητα για μένα. Η συγκεκριμένη αίσθηση περί υπαρκτικής ανεξαρτησίας των έξω από εμένα πραγμάτων έχει όλα τα στοιχεία μιας δευτερογενούς σιγουριάς, εδραζόμενης στην, όπως ήδη είπαμε, υπαρκτική μας ταυτοτική βεβαιότητα. Και αυτή η υπαρκτική, ταυτοτική μας βεβαιότητα πού, με την σειρά της, εδράζεται; Η απάντηση έχει δοθεί ήδη από τον René Descartes και συνοφίζεται στο περίφημο μότο του «cogito ergo sum». Σε παλαιότερο κείμενό μου που περιέχεται στο πόνημά μου *Εισαγωγή στη Φιλοσοφία των Μαθηματικών*, Νεφέλη, Αθήνα 1985, σ. 76-77, έγραφα:

Η προσφορά του Descartes στην φιλοσοφία είναι χυρίως μεθοδολογική. Χαρακτηρίζεται καίρια από την εισαγωγή της καθολικής αμφιβολίας ως μέσου κάθαρσης των προϋποθέσεων πάνω στις οποίες θα μπορούσε να στηριχθεί ένα υγιές και αναλυτικά προσδιορισμένο φιλοσοφικό σύστημα. Το ερώτημα που επανειλημένα διατυπώνεται στο έργο του αναφέρεται στην ύπαρξη ή μη βεβαιότητας που θα πρέπει να συνοδεύει την γνώση. Συγκεκριμένα, υποθέτοντας ο Descartes πως ένας πανίσχυρος Δαίμονας μπορούσε να μας τροφοδοτεί με απατηλή γνώση, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι υπάρχει τουλάχιστον κάτι για το οποίο μία τέτοια εξαπάτηση δεν θα ήταν δυνατή. Αυτό το κάτι αναφέρεται στην γνώση της προσωπικής μας ύπαρξης. Η συλλογιστική που ακολουθεί δεν είναι διατυπωμένη εντελώς καθαρά, ίσως γιατί τα βήματα που οδηγούν στο αντίστοιχο συμπέρασμα είναι εντελώς προφανή. Αν ο πανίσχυρος αυτός απατεώνας-Δαίμονας μας έπειθε ότι υπάρχουμε χωρίς να υπάρχουμε, πώς θα μπορούσε να το κατορθώσει, αφού κάτι τέτοιο θα προϋπέθετε την ύπαρξη του αποδέκτη αυτής της γνώσης; Η ύπαρξη νοητικών λειτουργιών είναι επομένως η εγγύηση για την αποτυχία μίας τέτοιας γιγάντιας προσπάθειας απάτης. Το συλλογιστικό αυτό σχήμα είναι επιγραμματικά διατυπωμένο στην καρτεσιανή φράση «cogito ergo sum», μια φράση που πολλές φορές παρεξηγήθηκε και παρεμμηνεύθηκε.

Στον νου μας, λοιπόν, υπάρχουν αφενός οι εικόνες των πραγμάτων και των μεταβολών εκεί έξω όπως καθρεπτίζονται εντός μας, και αφετέρου τα πράγματα του ίδιου του νου μας, είτε αυτά αναφέρονται στα λειτουργικά ιδιοσυστασιακά του στοιχεία είτε σε περιεχόμενα που δεν βρίσκονται σε άμεση αντιστοιχία με ό,τι θεωρούμε ότι υπάρχει εκεί έξω. Επειδή ο νους μας δεν εμπεριέχει και τα πράγματα και τις εικόνες τους, πώς μας είναι δυνατόν να ξεχωρίζουμε σαφώς τα εντός από τα εκτός μας; Μα, με την ενυπάρχουσα βεβαιότητά μας ότι το αισθητηριακό και νοητικό αποτύπωμα των έξω από εμάς πραγμάτων καθώς και των μεταβολών τους έχει εσωτερικώς αναγνωριζόμενα χαρακτηριστικά που δεν τα διαθέτουν τα καθαρώς εσωτερικά περιεχόμενα του νου μας: αυτά δηλαδή που δεν αποτελούν εικόνες των έξω από εμάς υπαρχόντων και τεκταινομένων. Και ποια είναι αυτά τα χαρακτηριστικά; Ας δούμε μερικά.

Ένα πρώτο χαρακτηριστικό είναι αυτό της σαφήνειας και ευκρίνειας που διαθέτει το αισθητηριακό και νοητικό αποτύπωμα των εκτός υμών και ημών πραγμάτων. Το δένδρο της αυλής του σπιτιού μου έχει μια καταιγιστική λαμπρότητα τούτη την ώρα και μέρα της άνοιξης λουσμένο στο διαυγές ανοιξιατικού φως. Δεν διαθέτω στην μνήμη μου κανένα ίχνος δένδρου που να το φαντάστηκα μέσα σε αυτά τα χρώματα της άνοιξης. Πώς, άλλωστε, θα μπορούσα

να φαντασθώ κάτι που πιθανώς να μην είχα αντικρίσει ποτέ; Ένα δεύτερο χαρακτηριστικό είναι αυτό της μνημονικής διαύγειας (μίας ιδιάζουσας διαύγειας) που διαθέτουν τα εναπομείναντα και γενικότερα τα εναπομένοντα ίχνη των πραγμάτων που είδα, που άκουσα, που γεύτηκα, που ακούμπησα τρυφερά. Ένα τρίτο έχει να κάνει με την ύπαρξη κανονικοτήτων, οι οποίες συγκροτούν αυτό που αισθάνομαι ότι υπάρχει εκεί έξω. Κανονικότητες που υφίστανται με την μορφή περιοδικοτήτων όπως αυτές κατοπτρίζονται στις εναλλαγές των ημερών, των εποχών και των τόπων που επισκέπτομαι. Συγκεκριμένες ημέρες μέσα στον χρόνο γιορτάζονται τα γενέθλια και οι ονομαστικές εορτές των παιδιών μου. Αναμένονται χωρίς διαφεύσεις τα Χριστούγεννα και το Πάσχα. Προσδοκάται επίμονα και σε μεγάλη διάρκεια (μνημονικά αποτυπωμένη) η έλευση των παιδιών των παιδιών μου, χωρίς ίσως περιοδικότητα αλλά με μία ελεγχόμενη κατά πώς πρέπει επαναληφθιμότητα. Ένα τέταρτο και τελευταίο χαρακτηριστικό που διαθέτουν τα αισθητηριακά και νοητικά αποτύπωματα των έξω από εμάς πραγμάτων και των μεταβολών τους έναντι των περιεχομένων των ονείρων ή της φαντασίας μας είναι ότι τα πρώτα διαθέτουν γεγονοτική συνέχεια. Δεν υπάρχουν άλματα και αν υπάρχουν μικρές τέτοιες εγκοπές αυτές είναι δυνατόν να οφείλονται στις ενύπνιες περιόδους μας, ή στις πιθανές ελάχιστες περιπτώσεις προσωρινής απώλειας των αισθήσεών μας, ή, τέλος, στις εκάστοτε επισυμβαίνουσες διακοπές της θέασής μας του κόσμου που καθεμία τους μπορεί να αποτελεί συνέπεια ενός απλού κλεισίματος των ματιών μας. Για παράδειγμα, σε ένα κλειστό δωμάτιο που βρίσκομαι με την γάτα μου κουλουριασμένη στην άκρη του καναπέ, αν κοιτώντας την, κλείσω προσωρινά τα μάτια μου, η γάτα δεν εξαφανίζεται ή μάλλον «εξαφανίζεται» προσωρινά, γιατί ξανανοίγοντάς τα την ξαναβλέπω κουλουριασμένη ακριβώς, όπως προηγουμένως, στην άκρη του καναπέ. Αυτή ακριβώς η γεγονοτική συνέχεια, που σχετίζεται με την παρουσία της γάτας μου στον καναπέ, αποτελεί στοιχείο επιβεβαιωτικό της ύπαρξης των πραγμάτων καθ' εαυτά πέρα και έξω από μένα. Η γεγονοτική αυτή συνέχεια δεν πιστοποιείται μόνον με την διαρκή παρακολούθηση της αλλά και με την διαπίστωση ανυπάρξίας αισθητηριακών κενών που, αν υπήρχαν, θα συνεπάγονταν την διαπίστωση παρουσίας φευδαλισθήσεων. Η γάτα, κατά κάποιον τρόπο, υπήρχε ανεξάρτητα από μένα στο δωμάτιο μαζί με εμένα, γιατί, ενώ εξαφανίσθηκε όση ώρα είχα κλειστά τα μάτια μου, επανεμφανίσθηκε όπως ακριβώς την άφησα πριν τα κλείσω.

Οι αναπαραστάσεις μας είμαστε εμείς. Χωρίς αυτές δεν υπάρχουμε. Χωρίς εμάς δεν υπάρχει ο κόσμος. Ή, αν υπάρχει, είναι ένας κόσμος χωρίς εμάς. Όπως ήδη ελέχθη, οι αναπαραστάσεις μας είναι εξαπομικευμένα προσβάσιμες. Παρά ταύτα, μπορούμε να ισχυρισθούμε ότι υπάρχουμε ως είδος που αγαπά τις ομαδοποιήσεις γιατί ακριβώς αισθανόμαστε, σκεπτόμαστε και εξεικονίζουμε

ομοιοτρόπως. Αυτή η ομοιοτροπία μάς επιτρέπει να αντιλαμβανόμαστε τι μας λέγει η άλλη ή ο άλλος, τι πιθανώς εννοεί και γιατί συμπεριφέρεται όπως συμπεριφέρεται. Ιδιαιτέρως για το τελευταίο υπάρχει πάντοτε η πιθανότητα ανάγνωσης της συμπεριφοράς της άλλης ή του άλλου με λανθασμένο τρόπο. Ας μην πανικοβαλλόμαστε. Στην μακρά διάρκεια και εφόσον η σχέση διαρκέσει, οι λανθασμένες αναγνώσεις ελαχιστοποιούνται και η συνεννόηση βελτιώνεται αισθητά. Σε οπαιαδήποτε, όμως, περίπτωση, η αδυναμία όμεσης πρόσβασης στον αναπαραστασιακό κόσμο του άλλου καλύπτεται συνήθως ικανοποιητικά αν με επιμονή αναζητήσουμε (ιδιαιτέρως στο επίπεδο της γλώσσας) τα ουσιώδη στοιχεία της αναπαραστασιακής ομοιοτροπίας μας.

21

ΟΙ ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΚΩΝ ΚΑΙ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΕΚΔΟΧΩΝ ΤΗΣ ΔΟΜΗΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Το αίτιο και η αφορμή για την γραφή του παρόντος άρθρου σχετίζονται με την ανάγκη να συγκεντρωθούν διάσπαρτες αναφορές σε προηγούμενα κείμενά μου στην φιλοσοφικά συμπληρωματική και πιθανώς αντιθετική παρουσία αντιστοιχικών (όπως, τουλάχιστον, εκπροσωπούνται από τον René Descartes) και φαινομεναλιστικών (όπως εξεφράσθησαν κυρίως από τον George Berkeley) απόφεων και εκδοχών γύρω από την δομή του κόσμου. Ακόμη, να προστεθούν σκέψεις μου όχι τόσο για τις ομοιότητες όσο για τις διαφορές μεταξύ των δύο αυτών φιλοσοφικών κοσμοθεωρήσεων, που στο παρελθόν δεν είχα διεξοδικά εξετάσει. Τα δύο αυτά ρεύματα αποτελούν κυρίαρχες εκδοχές του φιλοσοφικού προβληματισμού γύρω από την φύση του όντος και της γνώσης του, του κυρίαρχου, ίσως, και κεντρικού θέματος που απασχόλησε διαχρονικά και εξακολουθεί να απασχολεί την φιλοσοφική κοινότητα.

Θα πρέπει, πριν μιλήσουμε για τις ομοιότητες και τις διαφορές αντιστοιχικών και φαινομεναλιστικών εκδοχών της δομής του κόσμου, να παραθέσουμε, κατά το δυνατόν, σύντομα και περιεκτικά τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά των όπως τα συναντά κανείς στα συστήματα των Descartes και Berkeley. Εεκινώντας με το καρτεσιανό φιλοσοφικό σύστημα, θα πρέπει εμφατικά να τονίσουμε ότι σε αυτό η παραδοχή της ύπαρξης μίας εσωτερικής πραγματικότητας αντικειμένων και οντοτήτων, καθώς και μίας εσωτερικής για τον καθένα εξ ημών και υμών απεικονιστικής ή, μάλλον, εξεικονιστικής των πρώτων πραγματικότητας, αποτελεί τον θεμέλιο λίθο μίας αντιστοιχικής (ή αναπαραστασιακής) οντολογίας και το κυρίαρχο στοιχείο μίας αντίληψης για το οντικά διφύες του παρόντος κόσμου. Έτσι, σε συνθήκες ομαλές και με σώμας τας φρένας, όταν αντιλαμβάνομαί ότι εκεί στον κήπο του σπιτιού μου υπάρχει ένα δένδρο, είμαι σίγουρος ότι ένα τέτοιο δένδρο σαν αυτό που βλέπω πράγματι υπάρχει. Και πώς είμαι σίγουρος; Μα, διότι (σύμφωνα με τον Descartes) ο πάνσοφος, πανάγαθος και παντοδύναμος Δημιουργός δεν θα μπορούσε να με εξαπατά ως προς την παράλληλη ύπαρξη του δένδρου και της συγκεκριμένης στον νου μου εικόνας του. Άλλωστε, και για